

РАСТАВЉАЊЕ ЦРВЕНОГ МОРА

Душко Бабић, *Умиш се, сузама*, Српска књижевна задруга, Београд 2015

Нова књига песама Душка Бабића само је на први поглед старо вино у новим врчевима. Песник сам истиче да није реч о простом прештапавању раније објављених песама, већ о једној сасвим новој целини. До ње се очито стигло постепено, песниковим самосагледавањем и накнадним увидима, а у њој налазимо и бројне придодате песме, које је он замислио као својеврсне путоказе за тумачење целине.

Од првобитне три збирке из које је преузета већина песама – *Тескобе* (1988), *Пјесме српског солдаџи* (1988) и *Триџија* (2001) – само су *Пјесме српског солдаџи* у овој збирци задржале свој наслов, поставши једно засебно поглавље, и остале готово неизмењене. То је можда зато што су *Пјесме српског солдаџи* и тематски и просторовременски најзаокруженије те творе монолитну целину, а можда и стога што је песник исцрпао тему с обзиром на њену јасну омеђеност. Друге две збирке претрпеле су значајније структурне промене и раздвојене су на више мањих целина с новим насловима. Очито је, дакле, да је песников стваралачки импулс био у међувремену најактивнији управо на тим пољима, која су, рекло би се, тематски разуђенија и отворенија, премда се по песничком језику и тону не разликују значајно од *Пјесама српског солдаџи*.

Но, чак и у тим новим целинама приметно је да су само неке знатно проширене, док су неке друге остале мање-више недирнуте. Тако у поглављу „Клонули он” не налазимо ниједну нову песму, док их поглавље „Гласови из сутерена” има само две. Та два поглавља, која ја условно називам тадићевским (а објаснићу и зашто), као да такође припадају песниковој нешто ранијој фази стваралаштва, коју је ако не сасвим превазишао, онда у неку руку апсолвирао и заокружио. С друге стране, поглавље „Оставити”, које преноси песникове дубоке егзистенцијалне стрепње и спознаје, а нарочито поглавље „Светлост која ме зна”, које је у целости молитвеног карактера, не само што су добила највише додатка већ су распоређена тако да збирка започиње једним, а завршава другим, као у покрету од запитаности до разрешења. Уистину, читаву збирку одликује јасно телеолошко усмерење, она се креће ка једном циљу, од мрака ка светлости, а то је циљ задат и самим насловом збирке. Уводни тетраптих „Дивна лудост” и завршна песма „Хтедох рећи”, упућена песниковој кћери имају посебну позицију и функцију у таквој структури збирке: тетраптих придаје збирци тон исповести, док завршна песма оставља на њој жиг својеврсног завештања.

Сам наслов збирке указује се као својеврсно повлачење црте, најава суочења са самим собом, неке врсте созерцања. Користим управо ту реч јер је карактер поменутог суочења изразито хришћански и он

одређује општи тон песама. Шта би друго, на пример, значило умити се ако не прочистити се, очистити се, *и*реумити се? Када ујутру изронимо из бесане или кошмарне ноћи, из чељусти те „вучице устремљене на властити реп”, када после олујне ноћи оставимо „за собом муње и проломе”, онда више од свега жудимо да се умијемо, да сперемо са себе сав талог мрака, да будемо чисти, прозирни „као планинско језеро које гледа у свако лице, даје му да се огледне и пије”. Надаље, песник жели да се умије властитим сузама. Сузе се ту очито не подразумевају, иначе их у наслову не би одвајао зарез. Оне јасно наговештавају потребу за покајањем, за искупљењем, за „изласком из војске погане, из већа безбожничких”.

У првом поглављу, под насловом „Оставити”, песник изражава неку потмулу сумњу у оно што олако узимамо као свакодневни живот, сумњу у самога себе, можда чак и у могућност чуда. Када каже „немо у бескрај гледати / као хридина у воду морску / недељиву”, он се кроз речи *недељива вода* можда пита да ли је Мојсије заиста разделио Црвено море. Или, ако не сумњу, онда свакако изражава унутрашњи процеп, рањеност, жељу да се остави такозвани нормалан живот, потребу за тишином, коју песник упорно призива. Последица таквих стања је несаница која песника прогони, која му ни за тренутак не дозвољава да се искључи из такозване јаве. Он постаје болно око и ухо које све упија и тражи излаз из круга мржње који га је удаљио од Бога. То упорно и на моменте готово очајничко дозивање тишине указује се као снажан апофатички моменат у Бабићевој поезији, као потреба за надразумском спознајом и спасењем, који постају основне теме последњег поглавља, „Светлост која ме зна”.

Наредна два поглавља, „Клонули он” и „Гласови из сутерена”, назвао сам условно тадићевским јер у њима најјасније долази до изражаја утицај Новице Тадића, великог Бабићевог узора. Ту, наиме, песник живо слика демонски свет у коме и сам по нужди пребива, свет *доброћудних ирмеишача, ирџоваца ждерача, слуђених иусишахија, облих службеница, млохавих кењаца* и других сподоба које нам се само на први поглед чине као обични суграђани, док се на други очитују као створења једне сасвим другачије, нимало љупке стварности. Ту је песников израз најпрегнантнији, каткада сведен до гротеске, до сомнамбулних трзајева који готово сваку ситуацију преводе у домен оностраног, али оног мрачног и теобног оностраног добро познатог из Тадићевих кошмарних визија. А када се у једној песми Бабић запита „како, Боже, и чему?”, постаје очита веза са сумњама и процепима из првог поглавља, као и постепена прогресија ка изласку из мрака, која ће бити одложена још само једним његовим очитовањем, сликом рата у поглављу „Пјесме српског солдата”. И поред јасних историјских, просторовременских, па и политичких референци, несумњиво је да Бабић рат приказује из једне унутрашње, дубоко интериоризоване перспективе (јер ту је реч и о његовом завичају), у којој

минималистичким потезима, на мноштву цртица, наизглед безначајних детаља, гради велику митску слику рата као онтолошке борбе између добра и зла.

Дуг пут ка светлости кроз самосагледавање и суочавање са злом у свету доводи најзад до поглавља-молитве, последњег у збирци, под насловом „Светлост која ме зна”. Ту није реч о некаквом хронолошком развоју, што је очито већ и по томе што поједине песме из овог поглавља дели разлика од двадесет и више година. Тај развој је пре унутрашњи, онтолошки; потреба за светлошћу присутна је код песника од самих почетака, једино што се временом она прочишћавала и ослобађала оне сенке демонског коју опажамо у претходним поглављима. У овом поглављу сусрећемо се са неочекивано снажним речима покајања и спознаје сопствене ништавности (као у песми „Батграм се, Господе, и дане Твоје арчим”), али и са идејом која се провлачи кроз целу збирку: да божанска светлост не укида претходне кораке, да не брише страдања и опасности из којих настаје, већ да их искупљује. Песник моли Бога да му се покаже у *јминама*, да га у дубине поведе *кроз* ожиљке, не мимо њих. Човекова патња, његов боравак у овом кужном сутерену могу, дакле, да имају смисла, што је изразито хришћански поглед на овај свет. И најзад, стихови овог поглавља откривају сазрелу веру ослобођену сумње: од „недељиве воде” из првог поглавља стигло се до тога да песник завапи: „Царе над војскама, који си раставио море”.

Сличан развој од хроничара демонског света до молитвеног песника налазимо, разуме се, и код Новице Тадића. Међутим, кад се повлаче паралеле с Тадићем, треба имати у виду његову посебну позицију у нашој књижевности. Нема никакве сумње да је пророк Огъене кокоши био нека врста аутентичног јуродивог у савременој српској поезији, песник сасвим урођен у своју унутрашњост из које, можда, није ни желео да изађе у ову и овакву стварност. У Бабићевој поезији, с друге стране, ја опажам својеврстан *дијалог* између унутрашњег и спољашњег човека, тешко постигнуту и напету равнотежу у којој се готово ниједног тренутка крајностима не дозвољава да сасвим превладају. Бабић је будан, пажљив посматрач и самога себе и онога око себе. У том подоста нелагодном односу између унутрашњег и спољашњег човека, који су у непрестаном дијалогу, преговарању, склапању компромиса и међусобном компромитовању, па и отвореном сукобу, ја видим средишњу нит Бабићеве поезије. Као да се из дубоке позадине јавља Сенека, кога је кроз живот копкало и оптерећивало управо питање тог односа: како сачувати душу у „теснацу ледених лица”, на тој „фарми гуја”, у „војсци поганог”? Како сачувати душу и не нестати саме себи, а ипак остати активан у свету, не повући се у отшелничку осаму какву препоручује Серафим Саровски, а песник га цитира? И да ли је то уопште могуће?

Верујем да се и у данашње време сме рећи да аутентична поезија не настаје из главе, па не чак увек ни из срца, већ понајвише из стомака, из оног примордијалног и готово сировог доживљаја света који песник излива из себе уз што мање рационалне интервенције. Још од Хомера и Хесиода, стари Грци су веровали да песници, на основу оног нечег неизрецивог што носе у себи, стоје ближе другој страни, граници иза које пребивају богови и демони. Код Римљана је постојала једна реч, *vates*, која је уједно означавала и песника и пророка. Пишући из срца и стомака, песник можда не пророкује у библијском смислу те речи, али ипак захвата дубоко, слуги, сведочи оним најбољим, најчистијим делом свога бића. Многе песме у збирци Душка Бабића носе ту снагу, а о пророчкој димензији поезије он и отворено говори: „Све што се у тебе слило / и у души, ноћу, гори – / у једној се Рими збило”, каже он. Или, још непосредније: „И чекаш налет плиме / Да се отвори слепи вид, / да душа окове скине / и прхну крилате риме.” Најзад, посебно бих у том смислу указао на песму „Луда на тргу, 1988”, која се може читати као пророчка у најдословнијем смислу те речи (те је можда управо зато, претпостављам накнадно, као вид потврде, песник уметнуо и годину у наслов): написана 1988. године, у сам освит пандемонијума који се сручио на ове просторе почетком деведесетих, она с невероватном јасноћом и пластичношћу најављује надолазећу пошаст духа и душе. И ето нам га, бар у тој песми, *vates*, песник-пророк.

И на крају: ово је једна храбра књига. Искрена, ауторефлексивна поезија увек је храбра јер подразумева огољавање, излагање оног унутрашњег човека суровом, сумњичавом, често циничном оку спољашњег света. У случају Душка Бабића, треба рећи, то излагање још је израженије јер он, осим што је песник, обавља и јавну дужност директора Филолошке гимназије у Београду, расадника многих српских писаца и песника. Тим се његове речи мере с више пажње и критичке оштрине. Тиме су и његова храброст, али и његов залог у овој збирци већи јер, осим што пред светом огољава свог унутрашњег човека, он себи јасно поставља највиши могући циљ коме се може тежити: *меџанију*, преумљење, које се, као што знамо од апостола Павла, може постићи само ако нови човек замени старог. А тежи задатак од тога не постоји под капом небеском.

Ноел ПУТНИК